

Rīgā, DATUMS SKATĀMS DOKUMENTA PARAKSTA LAIKA ZĪMOGĀ
Nr. 08-08.1/2023/15291

**Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai
Ministru prezidentei E. Siliņas kundzei
Finanšu ministram A. Ašeradena kungam**

Par grozījumiem Patērētāju tiesību aizsardzības
likumā kredītņēmēju atbalstam

Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdē 2023. gada 4. oktobrī komisijas dalībnieki vienojās nodot Saeimai izskatīšanai pirmajā lasījumā grozījumus Patērētāju tiesību aizsardzības likumā (turpmāk – grozījumi), lai sniegtu atbalstu patērētājiem ar kredītēšanas līgumiem, kuru atmaksa nodrošināta ar nekustamā īpašuma hipotēku vai kuru mērķis ir iegūt vai saglabāt tiesības uz nekustamo īpašumu. Latvijas Banka apzinās politikas veidotāju vēlmi palīdzēt māsaimniecībām, kuru hipotekāro kredītu maksājumi ir būtiski pieauguši. Vienlaikus Latvijas Bankas vērtējumā grozījumos paredzētais atbalsta priekšlikums nav uzskatāms par mērķētu un samērīgu un tādējādi draud pasliktināt ekonomiskajai attīstībai ārkārtīgi nozīmīgo uztveri par Latvijas investīciju vidi, kā arī radīt būtiskus tiesvedības un finanšu pieejamības riskus nākotnē.

Saskaņā ar Latvijas Bankas Kredītu reģistra datiem 2023. gada 2. ceturkšņa beigās kredītiestāžu mājokļa kredīti ar atlikumu līdz 250 tūkstošiem eiro kopējā kredītiestāžu māsaimniecību mājokļu kredītportfeļa atlikumā veidoja 97.6 %. Šādu kredītu īpatsvars kopējā kredītiestāžu māsaimniecību mājokļu kredītu skaitā ir 99.8 %. Grozījumos paredzētā atbalsta mērķa grupa papildus sašaurināta uz tiem aizņēmējiem, kam ir viens spēkā esošs mājokļa kredīts. Atbilstoši Latvijas Bankas Kredītu reģistra datiem kredītiestāžu mājokļu kredīti, kuriem i) ir vismaz viens aizņēmējs vai līdzzaizņēmējs, kam attiecīgais kredīts ir vienīgais mājokļa kredīts (tādējādi šis kredīts var kvalificēties atbalstam), un ii) kura atlikums ir līdz 250 tūkstošiem eiro, kopējā kredītiestāžu māsaimniecību mājokļu kredītportfeļa atlikumā veido 85.3 %. Šo kredītu īpatsvars kopējā kredītiestāžu māsaimniecību mājokļu kredītu skaitā ir 82.6 %. Attiecīgi grozījumos paredzētais atbalsta priekšlikums nevar tikt uzskatīts par mērķētu. Turklāt jāatzīmē, ka Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdē 2023. gada 4. oktobrī izskanēja priekšlikums atbalstāmo aizņēmēju grupu paplašināt: iekļaut arī tādus aizņēmējus, kam ir vairāk nekā viens kredīts, attiecinot atbalstu tikai uz vienu no tiem.

Līdz ar to Latvijas Bankas vērtējumā grozījumos paredzētais atbalsta apmērs – kopējās aizņēmuma likmes samazinājums par 50 % – apstākļos, kad tas tiek attiecināts uz vairākumu mājokļu kredītu, nav samērīgs. Aizņēmuma likmes samazinājums par 50 % grozījumos paredzētajai plašajai atbalsta saņēmēju grupai atsevišķiem mājokļa kredītu izsniedzējiem varētu dot iemeslu pierādīt, ka grozījumi ne vien izslēdz to peļņas gūšanas

iespēju, bet arī nodara zaudējumus, dodot tiem labu pamatu tiesā sekmīgi apstrīdēt grozījumus. Pašreizējos apstākļos aizdevuma likmes samazinājums 30 % apmērā, kas būtu pielīdzināms Polijā ieviestās kredītņēmēju atbalsta programmas atbalsta intensitātei un ir ticis apspriests grozījumu izstrādes gaitā, palīdzētu mazināt iespēju grozījumus apstrīdēt tiesā.

Saskaņā ar citu valstu – Spānijas, Itālijas, Portugāles, Rumānijas – pieredzi kredītņēmēju atbalstam tiek izmantoti ienākumu un/vai izdevumu kritēriji, tas ir, atbalsts tiek sniegts mērķēti tām aizņēmēju grupām, kurām tas varētu būt nepieciešams visvairāk. Mērķēts atbalsts, ņemot vērā, piemēram, aizņēmēja ienākumus, ir piemērotāks un atbalstāmāks risinājums arī Eiropas Centrālās bankas vērtējumā. Eiropas Centrālā banka ir aicinājusi Polijas atbildīgās iestādes ieviest mērķētus kritērijus kredītņēmēju atbalsta programmai Polijā, kur līdz 2023. gada decembrim paredzēts nemērķēts atbalsts – katram aizņēmējam par vienu kredītu paša mājokļa iegādei, kas izsniegts zlotos (skatīt [Opinion of the European Central Bank of 20 March 2023 on mortgage holidays \(CON/2023/8\) \(europa.eu\)](https://www.ecb.europa.eu/press/pr/2023/03/20230320_mortgage_holidays_en.html)). Arī Polijas premjerministrs M. Moraveckis, paziņojot, ka atbalsta termiņš Polijā tiks pagarināts līdz 2024. gada beigām, norādīja, ka turpmāk atbalsts tiks sniegts, ņemot vērā arī aizņēmēja ienākumus, pamatojot to ar nevēlēšanos sniegt atbalstu pašai turīgākajai sabiedrības daļai.

Latvijas Banka ir vērtējusi procentu likmju kāpuma ietekmi uz aizņēmējiem, tostarp apzinot procentu likmju kāpuma visnelabvēlīgāk skartās māsjaizniecību grupas, kā arī citus šo māsjaizniecību finansiālās ievainojamības avotus, tādējādi sniedzot iespēju mērķētākai un samērīgākai atbalsta kritēriju izvēlei. Jāatzīmē, ka Latvijas Banka sniegusi konkrētus likumdošanas priekšlikumus ar aizņēmēja ienākumiem, kredītu maksājumu sloga un inflācijas ietekmi saistīta mērķēta atbalsta kritērija noteikšanai, ievērojot jau pašreiz spēkā esošos Patērētāju tiesību aizsardzības centra vadlīnijās noteiktos principus patērētāja spējas atmaksāt kredītus novērtēšanai. Minētie priekšlikumi paredzēja daudz mērķētāka atbalsta sniegšanu Latvijas māsjaizniecībām ar hipotekāro aizdevumu saistībām, tāpēc Latvijas Banka aicina atkārtoti apsvērt to iekļaušanu likumprojektā.

Vienlaikus Latvijas Banka vērs uzmanību, ka nemērķēta atbalsta gadījumā pastāv liela iespējamība plānotā regulējuma apstrīdēšanai Latvijas Republikas Satversmes tiesā un, ja tiktu konstatēts Latvijas Republikas Satversmē iekļauto pamattiesību nepamatots aizskārums, kredīta devējiem radītos zaudējumus varētu nākties kompensēt no valsts budžeta līdzekļiem. Latvijas Banka aicina izvērtēt arī starptautisko investīciju tiesvedību riskus, ko radītu šāda atbalsta ieviešana ar regulējumu. Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdē 2023. gada 4. oktobrī tika norādīts, ka atbalsta priekšlikuma starptautisko investīciju tiesvedību risku vērtējums vēl nav veikts.

Papildus Latvijas Banka informē, ka pirms plānotā regulējuma pieņemšanas nepieciešams saņemt un izvērtēt Eiropas Centrālās bankas atzinumu saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu un Padomes Lēmuma 98/415/EK 2. panta 1. punktu.

Latvijas Banka arī norāda, ka atbilstoši grozījumos paredzētajam tā līdz 2024. gada 1. septembrim var sniegt vērtējumu par likuma grozījumu ietekmi uz māsjaizniecību hipotekārās kredītēšanas tirgu Latvijā, taču grozījumos paredzētā atbalsta mehānisma termiņa pagarināšanas nepieciešamības vērtēšana ir nozares politikas veidotāja kompetencē, un par šo jautājumu lēmums ir jāpieņem par nozares politiku atbildīgajai ministrijai.

Ar cieņu

**ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU
ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**

Latvijas Bankas prezidents

M. Kazāks

A. Semjonovs

Tālr. 67022426; e-pasta adrese: andrejs.semjonovs@bank.lv